

## ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ПРИМАТІВ

**Максименко Юлія Вікторівна**

доцент, кандидат біологічних наук

**Довбня Ігор Іванович**

здобувач вищої освіти

Житомирський державний університет

імені Івана Франка, Україна

Поведінка приматів і її схожість із людською давно привертає увагу біологів, етологів та антропологів [1; 2]. Примати є одними з найбільш розвинених тварин, оскільки мають добре сформований мозок, складну поведінку та різноманітні соціальні зв'язки. До цієї групи належать лемури, макаки, павіани, шимпанзе, горили та орангутанги. Найближчими до людини є людиноподібні мавпи, які демонструють високий рівень інтелекту, емоційності та соціальної організації [2]. Саме тому їх дослідження допомагає зрозуміти еволюційні витоки людської поведінки.

Однією з ключових рис приматів є їх соціальний спосіб життя. Більшість видів існує у групах, де встановлюється чітка ієрархія [3]. У таких спільнотах є домінуючі особини та підлеглі, формуються союзи і виникають конфлікти. Примати здатні до складних соціальних взаємодій, включаючи співпрацю, підтримку та навіть політичну поведінку. Вони можуть допомагати одне одному, захищати слабших та підтримувати соціальні зв'язки через грумінг, який виконує не лише гігієнічну, а й комунікативну функцію [3].

Комунікація приматів є мультимодальною та включає звуки, жести, міміку і пози тіла [2]. Деякі види мають чітко диференційовані сигнали небезпеки, що дозволяє їм ефективно реагувати на різні загрози. Людиноподібні мавпи здатні до використання символів і можуть навчатися мови жестів, що свідчить про наявність елементів абстрактного мислення та когнітивної складності [2].

Важливою характеристикою є емоційність приматів. Вони здатні переживати широкий спектр почуттів, включаючи радість, страх, агресію, співчуття та горе. Зафіксовано випадки, коли матері тривалий час не залишають своїх померлих дитинчат, що нагадує людську реакцію на втрату. Примати також демонструють емпатію, заспокоюють інших та підтримують членів групи у складних ситуаціях [3].

Ще однією важливою рисою є використання знарядь праці. Наприклад, шимпанзе застосовують палички для добування їжі, камені для розколювання горіхів та листя для збору води. Такі навички не є вродженими, а передаються через навчання і наслідування, що дозволяє говорити про наявність елементів культури [2].

Примати також мають надзвичайно високий рівень інтелекту та розвинену робочу пам'ять. Вони здатні вирішувати складні логічні задачі, запам'ятовувати послідовності дій і користуватися простими механізмами. Наприклад, у лабораторних тестах в Японії шимпанзе Аюму продемонстрував феноменальну миттєву пам'ять, запам'ятовуючи розташування чисел на екрані значно швидше за дорослу людину. Ці тварини активно навчаються через гру та моделювання ситуацій. Подібно до людських дітей, молоді примати багато часу проводять у різноманітних іграх, розвиваючи координацію рухів, навички спілкування, причому дослідники помічають навіть гендерні відмінності (наприклад, самок шимпанзе, які бавляться з паличками, наче з ляльками). Окрім того, великі людиноподібні мавпи успішно проходять «дзеркальний тест» і впізнають себе у відображенні, що прямо свідчить про наявність самоусвідомлення — найважливішої ознаки високорозвиненої психіки та самоідентифікації [3].

Як і люди, примати мають свою темну сторону: вони можуть проявляти сильну ксенофобію, вступати в жорстокі конфлікти через їжу, територію чи домінування, і навіть організовувати патрулі для нападу на сусідні групи, що нагадує первісні людські війни [2]. Проте після сварок вони володіють розвиненими механізмами дипломатії і часто миряться за допомогою тактильних дотиків, поцілунків, обіймів або спільного грумінгу [2]. Особливо миролюбними вважаються карликові шимпанзе (бонобо), у яких панує матріархат, а будь-які конфлікти, стреси та суперечки в групі вирішуються за допомогою соціальних контактів, ніжності та сексуальної поведінки, що знижує рівень агресії до мінімуму [1]. Це свідчить про наявність у приматів складних та гнучких соціальних інструментів підтримання порядку і миру всередині соціуму.

Отже, поведінка приматів має величезну кількість спільних, фундаментальних рис із людською. Вони виявляють здатність до символічного спілкування, переживання найглибших емоцій, передачі знань через покоління, використання знарядь праці та побудови складних політичних відносин у групах [3]. Сучасні дослідження приматів допомагають еволюційним біологам та антропологам краще зрозуміти витоки людської психіки, походження нашої мови, моралі, культури та суспільних інститутів. Саме тому примати вважаються найближчими істотами до людини не лише за анатомічною будовою тіла, а й за глибокими особливостями поведінки.

### **Список використаних джерел**

1. Корж О.П. Основи еволюції: навч. посіб. для студ. ВНЗ – Суми: Університетська книга, 2017. – 381 с.
2. Солохіна Л. О. Антропологія. – Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2022. – 194 с.
3. Leach Stefan, Sutton Robbie, Dhont Kristof, Douglas Karen, Bergström Zara. Are We Smart Enough to Remember How Smart Animals Are? *Journal of Experimental Psychology: General*. 2023, Vol. 152, No. 8. P. 2138–2159.